

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ט ב ו ר ע

ב"ה

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ שנת ה'תשנ"ה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
- הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

דברים (חשי"ס)

א א' - ו

א. הקדמת הרמב"ן

הספר הזה ענינו ידוע שהוא ספר מחנה תורה, יבאר בו משה רבנו ל'וה הנכנס בארץ רוב מצוות התורה הצריכות לישראל, ולא יזכיר בו דבר בחזרת כהנים ולא במעשה הקרבנות, שכבר באר אותה להם, והכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה; אבל בישראל יחזיר המצוות הנוהגות בהם, פעם להוסיף בהם באור, ופעם שלא יחזיר אותם רק להזהיר את ישראל ברב אזהרות, כמו שיבוא בספר זה בענין עבודה זרה אזהרות מרובות זו אחר זו כחוכחות וקול פחדים אשר יפחיד אותם בכל ענפי העב ות.

ועוד יוסיף בספר זה כמה מצוות שלא נזכרו כלל... וכבר נאמרו לו כלן בסיני או באהל מועד בחנה הראשונה קודם המרגלים; כי בערבות מואב לא נהחדשו לו אלא דברי הבריה... ועל כן לא נאמר בספר הזה "וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל" או "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מצוה פלוניה". אבל לא נכתבו המצוות בספריה הראשונים, שידבר עם יוצאי מצרים, כי אולי לא נהגו באותן המצוות רק בארץ אע"פ שהן חובת הגוף... או מפני שאינן חזירות לא הזכיר רק בבנינו נוהלי הארץ.

וטרם שיתחיל בבאור התורה התחיל להוכיחם ולהזכיר להם עונותיהם, כמה ימרוהו במדבר וכמה שהתנהג עמם הקב"ה במדת הרחמים, וזה להודיע חסדיו עמהם לעולם, הלא יאמר אדם "לא נוכל לרשע את הארץ, כי אין אדם אשר לא יחסא ומיד תהיה מידת הדין מתוחה כנגדו - ונאבד!" ולכן הודיעם משה רבנו כי הקב"ה רחמן מלא רחמים, כי הסליחה והמחילה ממנו ית' סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו, ובענין האמר הכתוב (תהלים ק"ל) "כי עמך הסליחה למען תורא".

- 1) איזו חמיהה בסגנון ספר דברים רצה לישב?
- 2) לאלו מקומות בספר דברים ירמוז בדבריו המסומנים בקו?
- 3) לדעת הרמב"ן קודמת לבאור התורה - תוכחה והזהרת עונות. סמן את המקום בספר דברים שבו מסתימת הקדמה זו ופותח באור המצוות!
- 4) לדעת הרמב"ן לא חזר במחנה תורה על דיני הקרבנות ועבודת הכהנים, "מפני שהכהנים זריזים הם, לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה". האין הפסוקים ט"ו ד', י"ז א', כ"ה ה' סותרים כלל זה?
- 5) התוכל למצוא על סמך המסופר בתק א' של פרשתנו טעם נוסף לכך, למה לא צריך היה לחזור לכהנים על המצוות שלהם?

ב. פסוק א' אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל.

רמב"ן: על המצוות אשר יזכיר בכל הספר מתחילת עשרת הדברות שבואהחנך, כמו שאמר "הואיל מחה באר את התורה הזאת" כי על התורה ידבר. ויחסר מפסוק (ו') "ה' אלוהינו דבר אלינו בחורב" מלת אמירה, וכמהו (בר' מ"א כ"א-נ"ב) "כי נסני אלוהים את כל עמלי", "כי הפרני אלוהים". ושערי הכתובים האלה: אלה המצוות אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן בארבעים שנה לצאתם מצרים באחד לחדש בשנים עשר חדר, ככל אשר צוה אותן אליהם. והיה זה אחרי הכותו את סיחון ועוג בארץ מואב, שם הואיל משה לבאר לכם התורה הזאת לאמר:

"ה' אלוהינו דבר אלינו בחורב רב לפני עבתי... והטעם, כי כאשר הואיל משה לבאר להם המצוות אמר להם בתחילת דבריו: "ה' דבר אלינו בחורב - אחרי שנתן לנו עשרת הדברים - שנכתבו הארץ מיד ונעבור את הירדן וחסאתיכם גרמו לכם זה וזה, ונמסכו דברי הפתיחה הזאת עד שהסלים בהם הפסוק (ד' ח') "ויאמרת את חוקיו ואת מצוותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על האדמה...". אז קרא משה אל כל ישראל אשר היו לפניו ואמר (ה' א') "שמע ישראל את החוקים ואת המהפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום" והתחיל בבאור התורה: עשרת הדברים שיחמטו אותם מפי המקבל אותם מפיו של הקב"ה, ואחרי כן יודיעם יחוד ה' "שמע ישראל" (ו' ד'), וכל המצוות שבספר הזה. ולכן יפרש בכאן "אשר דבר משה אל כל ישראל" ויש (ה' א') "ויקרא משה אל כל ישראל", כי באור התורה ותכלות המצוות צריך להיות במעמד כל ישראל, כאשר היה במתן תורה.

(דברים חסי"ט)

ומפני שהאריך בדברי הפתיחה הזאת, חזר הכתוב למקום טפסך בהחילת באור התורה, ואמר (ד' מ"ד) וזאת התורה אשר סמך לפני בני ישראל אלה העדות והחוקים והמשפטים אשר דבר משה על בני ישראל והזהיר כי היה בעבר הירדן בגיא בארץ סיחון והיא ארץ מואב הנזכר בכאן, כי ישראל לא נכנסו לארץ מואב, רק באותו החלק שטהר מהם סיחון כמו שנחבאר בספר "על מעלה" (= לונתו לבמדבר כ"א כ"א).

באור יתכן שהוא חב על הספרים הקודמים, כי כל אמרות ה' נעוצות ומודבקות ראש ותוף וסוף. וטעו הפסוקים א, ב, ג, ד, ה כך הוא: אלה (המצוות והחוקים אשר נאו בקפריס הקודמים) הם הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל באחד עשר יום (אשר הלכו) פחרב (ללכת) דרך הר סיני (אל א"י ולא באו כי אם) עד קדש ברנע (ויס קרה מה הקרה ונגזרה עליהם תלא לבנס לארץ מיד ... כי אם לסב אח ההר ימים רבים עד הם כל הדגה ההוא) ויהי בארבעים שנה באחד ... דבר מזה ... (פעם חנית) ככל ... צוה ה' אותן (והיה זה) אחר הכותו את סיחון ... ואח עוג ... בעבר הירדן בארץ מואב (כאשר קרבו לגבול ארץ ישראל וראה משה שכבר בא יומו להאסף אל עמיו, עתה) הואיל משה באר (גמר בדעתו ללמד ולטנן את חורתו ולהוסיף באור במקום הצרך, טרם מותו).

- (1) מה הם "אלה הדברים" לפי כל אחת מהתי הדעות הנ"ל ואיזו מהתיהן נראית לך קרובה לפה?
- (2 X) מה הדמיון בין קוננו לבין בר' מ"א נ"א? וכן מעינו כדוגמתם?
- (3) מה מירוט "ירמו לכם זה וזה"? לסם מה הוסיף הרמב"ן לה' א' : "אשר היו לפניו"?
- (4 X) מה קשה לרמב"ן בפסוקים ד' מ"ד וה' א' ולמה מפרסם במקומנו?
- (5 X) הידועים לך עוד מקומות בתורה המתפרטים בדרך זו: "ומפני שהאריך בדברי הפתיחה חזר הכתוב למקום טפסך"?
- (6 X) מה הקסי רצה ליישב בפסקה האחרונה "והזכיר כי היה בעבר הירדן..."?

ה פ ס ר ה על שבת וזון יקעיה פרק א'

ידע סור קונה וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע - עמי לא-החבונן.

א. רד"ק: זכר הבהמות שהן גדלות עם האדם לעבודתו, ואע"פ שאיננה בני דעת, נכח ההכרה סיס בהם לרחוק מן הנזק ולקרב אל התועלת, יכירו מי ייטיב להם חמיד, והם הבעלים; וטבים לביהם ולמקום מאכלם כטבאים ממלאכתם.

ואין פרוץ "קונהו" - קונה אותו בדמים לבד, אלא המגדלו ועושה לו צרכיו חמיד, וכן (דברים ל"ב) "הלא הוא אביך קנן הוא עיך ויכוננך" וכן (בר' י"ד) "קונה חמים וארץ" ופירוט "אבוט" - מקום מאכל. והנה אלה הבהמות, אע"פ שהן בהמות מכירים המטיב להם, וישראל טחם עמי, סקניתיים מביח עבדים, הם לא ידעו כי אני המטיב להם, ונחתי להם ארץ נחלה וגרתיי גויית מפניהם; טאם חכירו זה לא עזבוני ולא עבדו אלוהים אחרים במקומי.

ר' אליעזר מבלגנצי: יודע יוד קונה ומיביחו, ומביא צואר בעולו ואינו בועט וכן חמור - מיטום בעליו ונוטה טכמו לסגול מסאו, ואע"פ איין להם לב להבין. ישראל לא ידע טובתי - לעבדני.

- (1) מה ההבדל ביניהם בחפיסה חסאו של יסדאל?
- (2) מי מהם קרוב יותר לפירוטו של ראב"ע לטלה "ידע" ראב"ע: והנה הבהמות טובות בדעת יותר ממנו.

ג. רד"ק: מחקנו בחריטה ביום ומאחר הרגילו בכך יודע בו, אבל חמור אטוט, אינו טבין בעליו עד היאכילנו. וישראל לא נתפק לידע כחמור: כהקראתי "ישראל יהיה חמך" וחודעתיו קצת חוקותי, והם עזבוני כמפורט ביחזקאל (פרק כ'). ... ואף לאחר שהוצאתים ממצרים והאכלתיים את חמך וקראתי אותם "עמי", "בני יסדאל" - לא החבוננו כחמור.

ראב"ע: ישראל לא ידע עמי לא החבונן הטעה כפול כדרך הנבואות, וסירח האיזונו, גח מסלי בלעת, והטעם: כי אני גדלתיים והם לא הכירוני.

- (1) מה ההבדל העקרוני בין חתי הדרכים הפרטניות?
  - (2) מה יס לומר לזכותה של כל אחת מהתי הדרכים (בכלל, ובדוגמא זו שלנו בפרט!)
  - (3 X) מה ההבדל בין "ישראל" לבין "עמי" לדעה רס"י?
- התוכל לחמון בפרויו של הבדלזה בראיות ממקומות בחורה?